

směru proniklo a rozšířilo se využití Prométhea. Postupně probírá názory, které v souvislosti s touto tematikou byly vysloveny — tj. teze o vlivu novoplatónské filozofie, hermetických spisů, novopythagorejského učení, o hypoteticky předpokládaném vlivu židovského prostředí formou raných a nám neznámých ilustrací rukopisů Geneze. V úvahu bere i informace, které nám mohou poskytnout jak pohanské, tak křesťanské náhrobní nápisy z pozdně antického období. Za nejpravděpodobnější zdroj uplatnění prométheovské tematiky považuje platónskou tezi o dichotomii člověka chápaného jako spojení materiálního pozemského těla a božského principu duše. Tato teze znovu vstoupila do popředí v novoplatonismu. Přesto tento směr v zásadě neovlivnil uvedení prométheovské tematiky do výtvarného umění, protože její první doklady můžeme datovat již do doby před polovinou 3. století. Zjednodušeným chápáním úlohy Herma autorka plně nedoceníla úlohu tzv. hermetických spisů a sóteriologické charakteristiky obou božstev, která jsou protagonisty daného tématu. V dalším bádání by bylo třeba se zaměřit na vztah Prométhea a Herma.

V závěru lze konstatovat, že práce H. Kaiser-Minn představuje podstatný pokrok ve zpracování této problematiky pozdně antického pohanského i křesťanského umění. Autorka tento okruh pojednala velmi důkladně a za přínos její práce považují i to, že v závěru naznačuje i směry, kterými by se mělo ubírat další studium této otázky.

Marie Pardyová

Giovanni Cupaiuolo, **Bibliografia Terenziana (1470—1983)**, Napoli 1984, stran 551.

Péčí G. Cupaiuoly se nám dostává poprvé do rukou kompletní přehled o literatuře vztahující se k jednomu z dvou největších autorů římské komedie, P. Terentiovi Afrovi. Cupaiuolova práce nevznikla náhodou, nýbrž je součástí plánovaného soustavného výzkumu dějin antického dramatu a představuje mnoholetou houževnatou a trpělivou práci, jejíž výsledky však přinesly dílo, které se jistě stane nepostradatelnou součástí knihovny každého, kdo se zabývá antickou komedií.

Rozsáhlá práce se skládá ze dvou hlavních částí: v prvním oddíle (11—274) jsou registrovány edice Terentiových komedií — kromě originálních verzí tu jsou zahrnuty i překlady, nejrůznější úpravy textů, parodie, imitace apod., v oddíle druhém (275 až 503) pak odborné studie vztahující se k terentiovské problematice. Hlavním kritériem pro uspořádání jednotlivých prací je tu měřítko chronologické.

Jak je to zjevné z podtitulu, autor svůj výzkum započal studiem pramenů z konce 15. století a dostává se až k době současné, tj. k roku 1983. Po výčtu kompletních edicí (37—138) uvádí přehled kompletních vydání spojených zároveň s překladem (138—155), kompletních překladů (156—171), částečných vydání (171—176), částečných vydání textů s překladem (176—181), překladů částečných vydání (181—185) a posléze následují v abecedním pořádku jednotlivé Terentiovy komedie s údaji o jejich edicích a překladech. Je zajímavé sledovat, do kterých jazyků byl Terentius překládán i v kterých časových obdobích se tak dělo. Nejde totiž jen o hlavní světové jazyky, jako je angličtina, francouzština, němčina, italština, španělština, setkáváme se i s turečtinou, arabštinou, japonštinou, novou řečtinou, svernými jazyky, jazyky slovanskými, mezi nimi samozřejmě i s češtinou.

Část druhá recenzované publikace si nejdříve všímá rukopisné tradice, kritických výkladů textů v antice i ve středověku (kap. I—III, str. 277—321), od str. 321 je pak věnována pozornost moderním vědeckým bádáním o Terentiovi, přičemž bychom tu chtěli zdůraznit, že si autor důkladně všímá rovněž vědeckých prací z pera ruských a sovětských literárních vědců, pro jejichž stati, které nejsou zahrnuty v *L'Année Philologique*, Cupaiuolovi posloužily především údaje z publikace *Drevnjaja Grecija i drevnij Rim*, Moskva 1961. Tato část knihy registruje nejdříve monografie a rozsáhlejší studie, pak přehled bádání o jednotlivých komediích, o jejich lexiku, jazyku a stylu, všímá si prosodie a metricky, a konečně divadelní techniky u Terentia. Z přehledu se ozřejmí, kolik pozornosti věnovali jednotliví badatelé problémům sociálním, ideologickým, politickým, právu, náboženství i mytologii, pedagogickým i jiným otáz-

kám, tak jak nám vyvstávají před očima, zamýšlíme-li se důkladně nad obsahem i formou Terentiových dramát. Na str. 466—483 je uvedena literatura k terentiovské tradici a na str. 485—503 se dovídáme, jak se Terentius a jeho dramatické dílo zrcadlí v pojetí autorů dějin literatury, dějin divadla a zvláště dějin komedie, v různých encyklopediích či bibliografických. Na str. 505—544 je uveden jmenný rejstřík, jehož rozsah (srov. též bibliografický přehled na str. 29—36) již sám o sobě napovídá, jak důkladné dílo G. Cupaiuolo vytvořil, práci záslužnou a prospěšnou nejen pro klasické filology, nýbrž pro všechny, kdož se zabývají dějinami divadla a literatury vůbec. Českého zájemce o tuto příkladnou práci, k jejíž přehlednosti napomáhá i dobrá typografická úroveň, jistě potěší skutečnost, že studie či překlady z pera českých literárních historiků a překladatelů zde nejsou výjimkou a že zvl. Dokoupilovy katalogy stejně jako Flodrova *Incunabula classicorum* zde zaujímají své pevné místo.

Dagmar Bartoňková

Hans Peter Syndikus, *Catull. Eine Interpretation. Erster Teil: Die kleinen Gedichte (1—60)*. Darmstadt 1984, str. 293.

Syndikova interpretace drobných básní Catullovyh vyšla jako 46. svazek edice *Impulse der Forschung* ve Wissenschaftliche Buchgesellschaft v Darmstadtu. Autor, který má za sebou podobnou práci o Horatiových Odách (Darmstadt 1972, 1973) a publikaci o Lucanově eposu (Mnichov 1958), se pokouší metodou interpretací jednotlivých Catullovyh básní přispět k lepšímu poznání poezie tohoto autora i k pochopení literárního a vůbec kulturního a společenského prostředí Říma v polovině 1. století př. n. l. Vycházejí z Mynorsova vydání Catullovyh básní (Oxford 1958) a přihlížejí ovšem i k dalším moderním edicím bere přirozeně v úvahu většinu dostupné dosavadní literatury i komentářů, vzniklých za posledních sto let. Ve své exegetické práci jde však vlastní cestou a sleduje svůj cíl: ukázat, že Catullus vytvářel i své drobné básně záměrně jako umělecká díla, že tedy před sebou nemáme celkem beztvaré okamžité nápady a nálady a že mezi drobnými básněmi a epigramy na jedné straně a alexandrijskými epylii na straně druhé není hranice uměleckosti a rozdíl v autorském záměru, jaký zde literární historie často spatřuje.

Vlastní interpretaci předchází Syndikova předmluva (str. 1—70): podává v ní náčrt básníkovy života (ukazuje přitom, že sestavit Catullovu biografii především na základě údajů jeho tvorby nelze tak jednoznačně, jak se v mnohých pokusech děje), mluví o jeho společenském pozadí, zabývá se postavou Lesbie (podstata Catullova vztahu k milence a jeho pojetí milostného citu; Lesbiiu identifikaci s historickou Clodii považuje za velmi pravděpodobnou), Catullovým literárním stanoviskem (tentó úsek předmluvy je nejobsáhlejší; i v samotném rozboru se Syndikus zabývá nejpozorněji právě tímto zřetelem a k němu shromažďuje materiál), Syndikem sbírky (redigoval a vydal ji autor sám?) a formální stránkou Catullovy poezie, její žánrovou charakteristikou.

Od str. 71 čteme interpretaci jednotlivých kusů první části Catullovy sbírky. Jak již bylo naznačeno, autor hledá a nachází na mnoha místech, často většinou vykládaných bez literárně-historických souřadnic, literární a estetické symboly nebo náznaky či dokonce básníkovy přihlášky k nové umělecké orientaci (tak vykládá Syndikus již v č. 1 např. volbu slov *libellus*, *novus*, *lepidus*, *expolitus*, *nuqae*); i tam, kde Catullus toto své vyznání neverbalizuje přímo, prozrazuje je volba termínů, blízkých kallimachovské orientaci (*desiderium meum*, *Veneres Cupidinesque* — mimochodem zde Syndikus zjišťuje, že toto slovní spojení v římské poezii Catullus vytvořil a použil jako první —, *homines venustiores*, *tener* aj.); zabývá se dále estetikou i významovou funkcí metrických prvků, zvukovou stránkou verše, vztahem k napodobení alexandrijských vzorů. Vedle těchto většinou formálních zřetelů se Syndikus věnuje také ideové stránce Catullovyh veršů, přičemž stejně jako při formálních rozbořech často navazuje na své předchůdce, jindy s nimi polemizuje: zaujmou zde psychologické postřehy, poznámky o Catullově vztahu ke společenskému